माधवानलकामकन्दलाकथा

५४४

१२ पत्र

प्रणम्य परया भक्त्या हंसयानां सरस्वतीम् यस्याः प्रसादमासाद्य कथ्यते कथामिमाम् १ अस्ति संसारतिलक भूता घोषवतीपुरी यत्र नितम्बिनीतन्तु सन्तोषपरा जनाः
यस्यां वसन्ति विद्वांसो देवज्ञानानिविष्टताः २ तत्र राजा गोविन्दचन्द्रो द्वितीय इव चन्द्र इवासीत् तस्य सप्तशतराज्ञीमध्ये हृद्गमहादेवीनामा पट्टमहिषी तद्रूपवर्णना =

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॐ श्यामाघोषवतीशालिनी मधुरवा
क्सौभाग्यभाग्योदया कर्णान्तायतलोचनातिचतुरा
प्रागल्भ्यगर्वान्विता संपूर्णेन्दुमुखी विलोलनयनापी।
नस्तनीदक्षिणा स्वच्छंदी विकचारविंदसुरभिर्यावेह
श्रीवल्लभा १ स्त्रीणां चत्वारो जातयः पद्मिनी चित्रिणी
शंखिनी हस्तिनी च श्यामापद्ममुखोज्ज्वलांगनयनानंदा।
मोदती व कमला संगीतागमवेदिनी वरतनुस्तुंगस्तनी शि
ल्पिनी रम्या वालमरालमन्थरगतिर्मत्तेभकुंभस्तनी बि

ॐ
मा.
१

वोष्ठी परिपूर्णचन्द्रवदना स्यान्नायिका पद्मिनी १ स्वल्पाहार
रता विलासकुशला संगीतशास्त्रादरा लज्जालुः कृतवेषभू
षणरता विचित्रपुष्पलीलारता वाचालापरता मतंगजगति
र्मान्या मधुरस्वना विज्ञेया कविशेखरप्रभृतिभिश्चित्रो
पमा चित्रिणी २ तन्वंगी कुटिलेक्षणा लघुकुचा भोग
मदोन्मादिनी प्रायो दीर्घकचा स्वभावपिशुना कलहोपभो
ग्या रते भंगीलोलगतिस्स्वच्छन्दघोरस्वरा रक्तांबराह्लादिनी
नानास्थाननखप्रदानरसिका संघमना शंखिनी ३

पीनास्वल्पतनुर्भर्दशोन्हडगातिः किंविन्नमन्तंयथा लो
केपिंगलऊतलाएष्ठजवालज्ञाविहीनानना िबिबो।
ष्ठीबज्रभीगणभोजनरुचिः कोष्टकमाध्यारते गोरंगी।
कविदानगंधवटनासेयमनाहलिनी ५ ह्रीएणावला
राश्चवश्याः बालाषोडशाद्ब्दयनीवतरुणीसंकीर्त्यते
त्रिंशति चत्वारिंशतिचैवसैवकाथिताप्रौढोथपंचाश
तिं वृद्धाचैववहिर्बहिर्वत्सरजराजीर्णाचदेहाकुला से
वेपाटितिशास्त्रसंग्रहतयाह्रीणाकृतोनिस्पृयः ६

तस्य राज्ञः पुरे एको माधववान्नाम ब्राह्मणः पुष्पवाहकः स्वरूपेण सातान्मकरध्वजः शास्त्रे एव हृष्यति तद्रूपेण सर्वा नागरिकाः स्त्रियः कामार्ता जाता

यतः = १ अस्मद्वत्सरे राज्ञोऽग्रे सर्वैः केचित् माधववान् स्वरूपेण सर्वाः स्त्रियो मोहिताः वयं सर्वे दुःखवन्तो दुःखीभूता भविष्यामः अथापि माधवो गच्छ

तु नमो राजा चिन्तयामास बहुभिर्नविरोद्धव्यं दुर्जनैः सुजनैरपि स्फुरन्तमपि नागेन्द्रं भक्षयन्ति पिपीलिकाः २ इति विमृश्य माधवं सभामध्ये आनीय राजा

वक्ति स्म ... दर्शयति राज्ञा माधवो दुःखपीडितो चिन्तयत् केनकारणेन ... इति परं हि पिशुनप्रवेशो जातः यतः = २

मा. ७
२

स्वङ्गं पंगुकुटुंबहृद्भाहगंपं मलवर्जितम् घोनिः क्लिष्यति ना

शेणां सत्यं सत्यं हि नारद ७ पिशुनलक्षणम् ॥ परवादे

दशवदनः परं रंध्रं निरीक्षणे सहस्राक्षः सद्वृत्तवित्तहर

णे बाहुसहस्रार्जुनः पिशुनः ८ हंगामीनमज्जनाचार

णां जलसंतोषविहितवृत्तीनां लुब्धकधीवरपिशुना नि

ष्कारणवैरिणो जगति ९ आराधितो वाप्यपराधितो वा

खलः करोत्येवमसत्यपकारम् न्हाभिरस्थितः पादतले

हतो वा दशत्येव शं खलं दंदशूकः १० सर्पः क्रूरः खलः ७

क्रूरः सर्पात्क्रूरतरः खलः मंत्रेण शाम्यते सर्पः खलः केनो
पशाम्यति ॥ आकोपितोपि कुलजो न वदत्यवाच्यं नि
ष्पीडितो मधुरमेव वमति किलेक्षुदण्डः नीचो जनो गुणशतैरपि से
व्यमानो हास्येन युद्धकलहेषु वदत्यवाच्यम् ॥ १२ ॥ घृष्टं घृ
ष्टं पुनरपि पुनश्चन्दनं चारुगंधम् दग्धं दग्धं पुनरपि पुनः
काञ्चनं कान्तवर्णम् छिन्नं छिन्नं पुनरपि पुनः स्वादु चैवेक्षुद
ण्डं प्राणान्तेपि प्रकृतिविकृतिर्जायते नोत्तमानाम् ॥ १३ ॥
= सा विलिखति लिखति वासोऽङ्कः शिवानां विनोदः श्रवणहृदय

[illegible] यात्क्रमशः पर्वतिप
ईतिपयार्क्षविशेषः एवं
सज्जनमैत्री विपरीता नीनुदिप
रीतं ५ दुर्जन दुष्टइवहलविवे
कोक्तुः तां यान्यसुभमोभव
ति सज्जनस्तु कनकवदवहु
भेदसाम्यानुसंधेयः ५ = ५

इत्थं विचिंत्य हलेवीरणं रहीतामासल्वरमूढ़
नासहिंबादयामास सर्वे सभासदंमोहिताः ३ जेव = १

मा. ३

3

हारीमन्मथस्याग्रहस्तः ४ अतिचन्द्रसहगाम्योवल्लभःका
मिनीनां यतिजगातिनाटः पंचमश्चोपवेदः ५ हरति
हरिणाक्षिनेकाकथाचेननानां रमयतिचमहेशंकोवराको
महेशः ६ वितरतिवलासिद्धिकः प्रियासोर्थसिद्धै हरति
तिमनिछेकस्यसेवानन्दनाटः ७ यत्स्मरणाद्दपिगहनेसर्व
संसारसागरंतरति हिमकरमौलिगणाधोमन्नतिगगाध
पोसौपि ८ मापवानलगणांश्रुत्वाम्हपतिश्चिंतयामास ।
अतिस्वपरूतासौतारूतिगौवोगावणः अनिदानाद्दलिब

३

ततस्त्रिवर्त्तिकांश्रीदीनंदत्त्वाराजाप्राह भोविप्रममनगरेत्वस्थातव्यम् =१

ष्येतिसर्वेत्रगर्हितम् १९ ततोमापवश्विंनयामास काके
शोवसुतकार्येषुसत्यंसमर्पितांतिःह्रीशुकामापशांतिः क्लीवे
पैर्यैसमयपेतत्वविनाराजामित्रकेनहहेस्रुतेवा २० ततोमा
पवेनोक्तम् मातापादविवंदयात्पिताविक्रीयतेसुतः रा
जाहंतिसर्वस्वशरणंकस्ययास्यते २१ भ्रातृभेगोनवेद्राणा
महतामानविघ्नतम् एघ्यकुण्याचनारिणामशास्त्रोद्भुपउ
इतिविधिंत्वदेशांतरम
गात् =२
च्यते २२ ततःपर्यटनकामावेतौशुरीयथो ससाकारवतीभूमिः
कालेवर्षतिवासवः पमैकमर्यतेलोकेसतांपर्मैकसमाने २३
तस्यांनगर्यांकामसे
निर्नामराजातस्यका
मकंदत्त्वातत्रवैस्था
सीत् तद्रूपवर्णना =१

मा॰
५
4

तद्रूपवर्णनाच्च श्रुतिनेत्रहृद्यं यस्या वक्त्रं चन्द्रोपमं शुभम् स्मर
पाशोपमौ कर्णौ कपोलौ चन्द्रकोमलौ नासिका तिलपुष्प
भा कामचापोपमौ भ्रुवौ मयूरस्य कलापेन तुल्या वेणी निते
म्बगा २५ दशना हीरकैस्तुल्या अधरौ विद्रुमोपमौ शोभनस
हशाश्चैव कण्ठदेशो विराजते २६ स्वल्पको मध्यदेशश्च शुचि
याख्यातस्तनमः ऊर्वौ विशालकठिनौ करौ तु कृतपल्लवौ २७
नाभिमण्डलगाम्भीर्यं लावण्यं केन वर्ण्यते रम्भोपमे तु जं
घे शृङ्गीकमलदण्डकौ नखांशुमिश्रनौ रम्यौ तु उभौ पादयोः स

५

अथ शृंगारषोडशसहिता शृंगारवर्णना = १

भौ ५५ इतिकामकन्दलावर्णनम् = अथेमज्जनचीनहारति
लकैर्नेत्राञ्जनेनकुण्डले नासामौक्तिककेशपाशरचनाकंका
रिणीनूपुरै सौगंध्यकरकंकणचरणयोरागैरणन्मेखला ।
ताम्बूलंमणिदर्पणावलोकनताशृंगारकाःषोडश ॥ येनाक्रान्तं
त्रिभुवनमिदंवामनेनापिभूत्वा बद्धाःसेनाशैवरनिकरैर्वा
रिधौवानरौघैः येनासौमदनाद्भिःकरनलविध्वनौस्तुब्रह्मणोहि
नाथैः सत्यंसत्यंहिस्त्रीमालाविघटचरितःपातुवोवासुदेवः
= उक्तंच गुणाःसर्वत्रसज्यंतेपिह्ववेषोनिरर्थकः वासुदेवेन

तह्मेरा हासंतुष्टे नयंचांगधूवर्णा दत्तम् = १

मा॰ ५
5

मन्येतेवसुदेवंनकेचन गुणिनिगुणज्ञोरमतेनागुणशील
स्यगुणिनिपरितोषः अलिरेतिवनात्कमलंनदर्दुरस्त्वेक
वासोपि ३३ गुणैरुन्नततांयातिनोच्चैरासनसंस्थितः प्रासा
दशिखरस्थोपिकाकः किंगरुडायते ३४ उक्तंच स्वभावि
नेनगीतेनलब्धेनेनचविशेषतः यस्यनोभिद्यतेचित्तंसर्वैर्योग्य
स्सवापशुः ३५ श्रोत्रंश्रोत्रेणैवनकुण्डलेनदानेननपाणिर्नतुकं
कणेन विभातिकायःकरुणापराणांपरोपकारेणनचन्द
नेन ३६ यतः श्रोत्रियैर्वल्पोविमोस्त्वियष्वेवविशेषतः ने

५

यांति नरकं घोरं कल्पकोटिशतैरपि अतस्त्वया महात्म्यामि
सभामध्ये न श्रेयम् ततो माधवेन चिंतितम् परमेव संदृशा
गम् यतो हे यह भ्रष्टो पीतस्तु निश्चलः यतः उदयति यदि भानुः
पश्चिमायां दिशायां विकसति यदि पद्मं पर्वताग्रे शिलायां प्र
चलति यदि मेरुः शीततां याति वह्निः नैव चलति विधि ब्रह्मभा
विनी कर्मरेखा २८ पत्रैनैव यदा करीरविटपे दोषो वसंतस्य
किं ३ मापैनैव पतंति चातकमुखे मेघस्य किं दूषणम् ॥
नोलूकोपि विलोकते यदि दिवा सूर्यस्य का वाच्यता यद्वा

मा. ९ आलिखितं ललाटफलके तत्तत्फलं भुज्यते इति विचिन्त्य तत
स्मादेशादपि माधवः प्रचलितः यतः अविवेकिनि भूपाले ।
६ करोत्याशां समृद्धये वोढव्योऽहमनेनापि करोत्याशां समृद्
धये ४ ततः कामकंदलीमाह परदुरपेवमविज्ञलज्जासि त्व
हि लोकेस्मिन् येन प्रविष्टो हि गृहे पदं मम यमसदनेन समं प्रि ४२
माधवः यत्र गीतरसैर्विद्धं यत्र संस्कृतवांछितः यत्र कांतान्
वोक्षिप्तं तत्र खेविवरविद्धः ४२ इति परस्परं वदतौ कामातौं
जातौ ततो दिव्यहारतमारब्धः मंत्रभंजकभट्टलिनेश्वविसौति ९

स्मृगः किंवित्यवाऽस्थग्रान्नवेयोपिरवा: किंनबवीमिबा।
लिंवाऽरतः प्रसंगात्कल्दर्पं पदलनेविरला:मनुष्या: ध
नवः कामकन्दलोमातिमर्त्योप्रा कस्तूरीवरभेरिपनुराव
नाथ्रश्चानुगाऽस्यले नोलिमसाविचन्दनंसलननतृटपोतेननेत्रो
नने गगोनमसंलितानवाधरघृटेनान्बलमेवधिले नोकुह्वामि
गज्ञेद्वमन्त्रगमनोकिंवाशिष्ठलिपति: ५५ कामकन्दलामुवोधाति
नोकुह्वांरतिमंदेनेवरतेनोबालोतेमेवल्लभ: किंत्वेकमसमका
रणोंस्मृणाउसाविपघालिनेकोत्नकम माहल्वानवयोवनोशाशि

मा० ७

मत्तेभकेसरिदर्पोज्ज्वलां स्फोटैस्त्वगुरुः प्रियेण सह माला ।
स्रग्धीतो विकलः ५५ पुनः सखीयाह गीनशाखविनोदेन
कालोगङ्गातिथीमतो सप्तमन्दभाग्यानोनिद्रयाकलहेन
वा ५६ माधवः ज्वलितिश्रविष्णगोहमावहिस्तिहृकांते शह
णसमयवेला वतेनेषीनराश्रमेः नवमत्वसकलंकवीत्य
न्वेसगाङ्ग रेसातिरमममास्तिरयं चेद्दविमिन्विहाय ५७ जन ।
नीप्रियसंगंवधननाशेचजीविते महानेहव्रतोनारीसवेद्रः
त्वेनमंवाति ५८ किंडहेकाथितेमया प्रियतममायत्त्वया ।

७

चिंतितं यंत्रैर्मयोपरुद्धतरमादेशांतरं संगतः सा बा
लायदितं ब्रवीति वज्रपातसमो दग्धो मयो म्लाने मद्व
वे मरणाक्रदपदस्मृ यथैवमेव वचः ४९ इत्यादिविलापमकारि
विकलो जातो माधवः शशिनि किल कलंकः कण्ठकाः प
द्मनाले गुणवति निधनत्वं चन्दने कुसुमपर्णाः उद्यतिनलम
येयश्च कुनाकेशपाशे भवति न न वियोगो निर्विवेको विधा
ता ५० इत्येवं चिंतयंती विरहातुरा बभूव ततो माधवः ह्या
पासाकुलो ग्रामाद्ग्राममेव वनाद्वनं भ्रमयपश्यत् तथापि सरोजपर्णं

मा॰ रोदद्दशी तत्रस्वच्छजलेपीत्वा वृक्षतलेन उपविष्टः श्रमरहि
८ तोजातः कामकेलायां विस्मरति स्म ईषन्मीलितलोल
8 लोचनयुक्तवार्त्तिनेभूलते मदहापरवेदनाप्रलपितमामे
तिमंदाहास्य तत्वरणास्मरतावसानसमये हृदं मयायस्माव
स्वविंद्रीकृतपाण्डुगण्डयुगलं तत्केन विस्मार्यते ५१ अद्यापितां
कनकचम्पकदामगौरीं फुल्लारविंदवदनां तनुरोमराजिम्
सुप्तोत्थितां मदनविह्वललालसांगीं विद्यां प्रमादगलितां ।
मिव चिंतयामि ५२ इंदुस्तदीक्रमदादीरस्थलकमलक ८

रक्षाणा स्मरनद्वलनवाणहृदयगतोदेविकिंटहृसि ५३
सर्वेदानवपरसुह्राहितायत्नपरायणाः यशोपभोगिनःसर्वे
नित्यमानोदिलानराः ५४ नोपसर्गभयंतत्रपरचक्रभयंतथा
सर्वेवर्णाइत्थपुत्रानानात्यमृत्युकृतंभयम् ५५ कालेवर्षति
पर्जन्योनित्यंसस्यवतीमही गावश्चबटदोहिन्यःपूटपा।
स्युर्महाफलम् ५६ अमत्यनवदंत्येवनतन्त्याःस्वर्वासिनःप
तिव्रतपरानार्थलक्ष्मिराज्यप्रशासति ५७ ततउत्तर्येत्यम।
विहामापवः विप्रटहेभोजनेनयथावै उक्तंच श्रातोहपवि

मा॰
५
१

नाशिनी क्लेशकरी कामस्य विध्वंसिनी बुद्धिभ्रंशकरी त
पःक्षयकरी धर्मस्य निर्मूलनी पुत्रभ्रातृकलत्रभेदनकरी
लज्जाजलच्छेदनी मांसापीइति सर्वपापजननी यस्मात्प।
हारी तथा ततो ब्राह्मणेन धीनिएवंके भोजनं दत्तम्।
अतिथ्यं वहते उक्तं च यो रेवायां दिवा च एलोतिउवांपित
यानकः आगतो वैश्वदेवांते सोतिथिर्ब्राह्मणः स्मृतः अपिव
नित्यं ब्रह्मयज्ञा स्मरंति मनयो हंसा यथा मानसं मातलाः।
स्फुटमलकीटवत्पुनाम्यां यांति रेवां गजाः पुष्पहर्षानला

५

तस्माः प्रतिदिनं नहृस्मरामो वयं पन्थः कोपि भवामसेरोहि
भविनाघध्यावयोस्तन्नमः वेडः उत्वक्काचाम्बुधिः क्वचरविः
पद्माकरः क्वास्थितः क्वाश्रोणीपटलाः क्ववह्निनिकरः क्वा
लिः क्ववामालतो हृत्प्रास्थितहंसहृद्टमतडलंक्व क्वासिवा
मानसे येयस्याभिमतः स्वकर्मरचितो हृदेष्यमो वहुभः ॥
३ विसेलं विमाधवः पठित्वा मनसि निःस्पृशबाह्निनैगोगतः
नच महाकालस्य मंदिरं दृष्टं शीं नयांचांविधायस्त्वनिमाः
भे शेभवाय च वनमस्त्वस्ये शर्वाय च वनमोनमः ईशानाय च हृं भ

रा॰
१०
10

कायभीमायचनमोनमः महादेवायपञमायलक्ष्मायच
नमोनमः प्रातर्मध्याह्नसंध्यायांकृतांजलिःपुटःस्थितः
हाटशैतानिनामानित्रिसंध्यंयःपठेन्नरः सर्वैर्विमुच्यतेपा
पैस्सैवयातिशिवालयम् यतः शारदिनवर्षतिराज्ञतिव
र्षासुवर्षासुवर्षतिःनिःस्वनोमेघः नीचोवदतिनकुरुते
नवदतिकुकर्तेहिसज्जनोलोकः किंकरोमिक्वगच्छामि
रामोनास्तिमहीतले कांताविरहजंदुःखमेकोजानाति
राघवः ॥ यतः राज्यंयातंश्रियोयातंशरीरंयातनिश्चिते

१०

यन्मयास्वप्नमेवोक्तमसत्यंतत्कथंभवेत् ॥ आकारैरिं
गितैर्गत्याचेष्टयाभाषणेनच नेत्रवक्त्रविकाराभ्यांज्ञाय
तेंतर्गतंमनः ततःप्रभातेराज्ञापुरुषैःसभामानायितो
माधवश्चागत्यराज्ञेआशीर्वंवदतिस्म ब्रह्माहंसाधिरूढः
सुरगणसहितोवेदमन्त्रौघमालीः विष्णुर्वैनस्थलक्ष्मीगे
हृदुपगतःशंखचक्राब्जपाणिः रुद्रःशुद्धार्धमौलिः।
पशुपतिधृतमनोधूलिधूलीकृतांगो राजन्नित्यंतवैतेप
वनसहितेदीर्घमायुर्ददंतु आशिषंदत्वोपविष्टः रा

मा॰ ११ ॥

न्नामाह भोस्तु फकण्ठे वेश्यया सहैत द्विपं स्नेहं ज्ञान यासि
वेश्याचरितं न ज्ञानासि उक्तं च ग्रमत्सभतुणानित्यसेवा ।
सोमस्यापरहे ज्ञाहिस्मेन निवर्तते वेश्याः रोषः स्वभावजः
माधवः वाग्निवारणलोहाणां काष्ठपाषाणवासससां ।
नारीपुरुषतोयानामन्तरं महदन्तरम् राजा तल्पतिथि ।
ग्रमत्यं च पश्यन्त्यन्यं सविभ्रमाः हृद्गतं चिन्तयंत्यन्यं प्रियः
को नाम योषितां राज्यं बालकमानं तुलमानं महा
हृष्टो मतिमेतत्सुजानंति मनोन महिलाजने ग्रन्टते सा

११

हसंमायामूर्खत्वमतिलोलुता अशौचंनिर्दयत्वंचस्त्रीणां
दोषाःस्वभावजाः माधवः स्त्रीसौख्यान्यत्परमंसौख्यंलोकेनैव
रसायनम् कारणेनाहतार्थत्वंभुजगपघेनजायते हृतेसा
रंस्त्रीणांतज्ञतेसारंहृतस्यवः ज्ञतस्यसारंस्त्रियोहिस्त्रीसा
रंवराहिय: अस्तस्येवज्ञाणेनिस्त्रावानमिवराघावः स्तेवि
वनिपुनानियोषितःकेननिर्दिताः सर्वेषामेवरत्नानांस्त्रीर
त्नंपरममतं तदर्थंधनमिच्छन्तितत्त्यागेनधनेनकिम् येन
नालिंगिताकांतामत्तहंसीकमलानना ससस्त्रीमणुराला

मा. १२ पापीयोन्नतपयोधरा शिरीषकुसुमसदृशी मृणालभुजलति-
का तस्यजन्मचविन्नंवजीवितंचनिरर्थकम् येनैवंवरा
ङ्कांतिसदृशीनालिंगिता कामिनी संग्रामेषुरिपुविद्धपार
निवहैर्वक्षसिरतानांनैननैः हारिद्राफवमध्यगाश्चसहृदोमे
नारितावांधवा मानयौवनहारिणावदसंविहातेनतेनाथ
किम् इतिमाधवेनोक्तेमतिराजाप्याह नवयारोवनेलामेव
ददामि अन्यदपिपृच्छामियदसितदपि माधवः येनामोक्षिणि
केतकीदलखड्गेनपीनमधुसिन्धुना नीतायेननिशाशशांक। १२

पवलेपमोटरेशारदे श्रीतेयेनमटयवाहशालिमेगणडस्थले
दंतिनो मोघभंगायवाकेरीशविटपेवभातिनोहिक्रतः न
नोगाहाविंतितम् नान्यहीकामुकोयामितियतिः उक्ताच
गुरुदेवाहिमातीनापाटेन नवगुःस्पशोन तेषांडकान्युं
कृत्यःशाहोवपुउच्यते किंच रत्नाकरःकिंकृतेनपदार्थै
विंध्याचलाः किंकरीभिःकरोति श्रीखण्डखण्डैमलयाच
लेवापरोपकारायमतोविभूतिः ॥ इतिकामाधवान
लकामकन्दलाकथासमाप्तः ॥ श्रीगुरवेनमः ॐ